

blev dog, ialfald i Trondhjems Len, forandret til en Pengeydelse, der indkrævedes med de øvrige Skatter.

Jørgen Bjelke fandt det ikke hensigtsmæssigt at have den hele Styrke samlet i Trondhjem, hvilket ogsaa af Hensyn til de Vanskeligheder, som vare forbundne med Provianteringen, maatte forekomme mindre tilfredsstillende. De i Sølenene udskrevne Kompagnier maatte marschere ad store Omveie og tilsidst samles i Værdalen, medens Stjørdalen blev Mødested for de Kompagnier, som bleve udskrevne i de indre Distrikter. Provianten førtes paa Kløv sammen med de marscherende Kompagnier.

Om Rustningerne har Peder Wibe i et Brev af 18de Juli tilskrevet Righshofmester Joach. Gersdorff: „Hellers haver jeg denne Gang intet andet at avisere, uden at Velb. Jørgen Bjelke arbejder flitteligen paa Alt, hvis der behøves til et Krigstog ind ad Jæmteland, hvilket med Guds Hjælp kan foretages den 10de eller i det længste den 15de August. Gud give dertil sin Velsignelse.“¹⁾

Til Rytteriet og det nye trondhjemske Regiment blev der forfærdiget Standarter og Faner. De første bleve færdiggjorte hos „Hinrich Sommerschiell“ og Friderich Smitt. Om Fanerne heder det i Regnskabet: „Betalt Johan Hanssøn Contrafeyer i Trundhiem for de 8 nye Faner med Guld og Farver efter nøieste Afregning — — 41 Rdr.“

Videre heder det i samme Regnskab: „Ladet forfærdige ved Erik Olsson Guldsmed en stor forgyldt Kalk og Disk til Krigsfolkets Fornødenhed, som kostet til Sølv, Guld og Arbejds løn — — 40 Rdr.“ — „Nok ladet forfærdige en liden forgyldt Kalk og Disk ved Jørgen Jæger, Guldsmed, som kostet tilsammen — — — 18 Rdr. 12 Skill.“ Begge disse Kalke og Diske vare med i Felttoget 1657, og da det næste Felttog aabnedes om Høsten 1658, bleve de atter af Jørgen Bjelke overleverede til det Korps, der skulde operere nordenfjelds. Ogsaa efter dette Felttog vare de i Behold og bleve tilbageleverede til Jørgen Bjelke. Ubetydeligheder som disse vise, hvorledes der maatte sørges for Alt, og at den Øverstbefalende maatte gribe ind paa meget forskjellige Punkter for at være sikker paa at have Alt ordentlig udrettet. Jørgen Bjelke synes derhos at have haft Tilbøielighed til at gaa stærkt i Detaillerne og personlig undersøge mange Smaating.

¹⁾ Note af Dr. J. A. Fridericia til Jørgen Bjelkes Selvbibliografi, S. 94.

Paa alle Kanter var her Noget at gjøre. Men Jørgen Bjelke har ogsaa vist, at han var i Besiddelse af et stort administrativt Talent. Han har, paa mindre end to Maaneder, af de mest uensartede Elementer skabt et Korps, der var istand til at udføre et saadant Foretagende som at marschere over store uveisomme Fjeldvidder og derefter udholde alle de Besværligheder, som maatte være forbundne med et Vinterfelttog, ovenikjøbet med en Beleiring i de mørke og kolde Høstmaaneder. Han havde vistnok den numeriske Overmagt; men han maatte tillige være belavet paa at møde et Angreb, hvorunder hans Folk let kunde blive den i Tal underlegne Part.

SVENSKE FORANSTALTNINGER TIL ANGREB OG FORSVAR.

Fra svensk Side var der allerede forinden Krigens Udbrud truffet Forholdsregler mod et Angreb fra Trondhjem. De stærke Rustninger kunde ikke holdes hemmelige, og Carl X. Gustaf havde kunnet forberede sig og give sine Instruktioner til den hjemmeværende Regjering. Muligheden af norske Indfald stod ham her for Øie. Elfdalen i Vester-Dalarne skulde danne et vigtigt Led i Forsvaret. Kongen skrev den 22de Juni 1657¹⁾ fra Thorn i Preussen, hvor han da befandt sig, til Rigsdrosten og paalagde denne at anordne et Angreb paa Norge ved den svenske Almue: „*Dette togh kunde af almogen förrättas där han blefwe med gode anförare och een deel gode Officerare och Soldater försedd och accompagnerad, hilst effter Oss berettadt warder, at Bönderne, i synnerheet Dahlekarlerne skole hafva sigh emot Landzhöfdingen Creutzen förklarar heelt willige till att låta uthgå af den Provincien icke ringa antaal folk, där sådant skulle påfordras och wara af nödhen.*“

Forsvarets Ordning paa disse Kanter, imod en forventet *Irruption* fra Norge laa derhos Carl Gustaf meget paa Hjerte. Tanken paa et saadant sysselsatte ham i Juli, og det sees, at han i det Punkt var ret vel underrettet. Et Hovedpunkt for Kongen var Forsvaret af Frøsø

¹⁾ Dette og andre Breve findes i den svenske Rigsregistratur, i det svenske Rigsarchiv. Et Uddrag af denne Registratur (ved Fru Katarina Åberg), der omfatter alle Breve, som angaa Krigen med Norge, findes i Kildeskriftfondets Samlinger i Universitetsbiblioteket.

Skanse, „deraf heela Jemptelandz defension müst dependerar.“ Rigsraadet meddelte ham 21de November, at de havde sendt derhen „nägra hundrade Mand uhr Skantzernerne widh Siöökanten,“ og Kongen tilkjendegav det sin Tilfredshed dermed i en Skrivelse af 25de December.

Landshövdingen i Dalarne, Friherre Lorentz Creutz var i alle disse Foranstaltninger den ledende Sjæl, og han vilde ikke nøies med at forsvare sig. Ogsaa et Angreb paa Norge hørte med til de Planer, hvormed han omgikkes. Han vilde føre Dalkarlerne mod Norge — i Overensstemmelse med Kongens Ønsker. I denne Anledning kom han i September 1657 selv til Elfdalen, det af Carl Gustaf udpegte Punkt.¹⁾ Men Planen blev ikke udført. Maaske have Dalkarlerne ikke været meget lystne paa et fjernt Krigstog, og dernæst havde Jørgen Bjelke allerede, da Creutz kom til Elfdalen, udført sit Angreb. Ved sin Raskhed tvang han Modstanderne til at afstaa fra de paatænkte Operationer mod Norge og udelukkende indskrænke sig til Forsvar.

JØRGEN BJELKES KORPS.

Den Styrke, hvorover „General Krigs Commissarius nordenfjelds, Velbyrdig Jørgen Bjelke, Kommanderende tilhest og fods“, kunde disponere for Indfaldet i Jämteland, bestod af følgende Afdelinger, som for en større Del vare nyopsatte.²⁾

1. Livkompagniet af Ryttere under Ritmester Velb. Johan

¹⁾ Zach. Hølenius, *Dissertationes academicæ de Dalecarlia* (Upsalæ, 1722), Pag. 31 seqv: „*Superiori seculo, quando bellum denuo exarserat inter potentissimos reges, Carolum Gustavum et Fredericum III. Norvegi armis Herredaliam & Jämtiam invadentes, Sviones indigenas ad defensionem concitarunt; tum munimentum ex cespite & ligno, ad boream Elfvedalia, construi coeperat, excubiisque parochorum, ad hostilem impetum nunciandum, ibi positus. Interim provinciæ gubernator perillustris & strenuissimus baro, Laurentius Creutz, jussu & auspiciis regis Caroli Gustavi, agmina ducit Dalekarlorum & Montanorum ad oppugnandum Trondheimum, idque anno 1657, in Septembri, quo insultus Norvegorum eo prudentius infringeret, quod etiam feliciter successit.*“ Med denne Forfatter som Hjemmel heder det hos Abr. Hülphers, *Resa igenom Stora Kopparbergs län* (Westerås, 1762), S. 215: „*Landshövdingen L. Creutz ankom 1657 i Sept. till orten, i tanka ätt exercera Dal-Karlarna och sedan belägra Trondheim.*“

²⁾ De her meddelte Oplysninger ere uddragne af Jørgen Bjelkes Commissariatsregnskaber i Rigsarchivet.

Hülsthorst, med Lieutenant Claus Balle, som desuden ogsaa en Tid gjorde Tjeneste ved Artilleriet, og Rytter-Cornet Velb. Ove Hannibal Gersdorf, en Kvartermester (Rasmus Pederssøn Graa), tre Korporaler (Sigismundus Lindorm, der kom fra Akershus, Magnus Hannicken og Andreas Lendtz, der vare hvervede i Bergen), en Mønsterskriver og en Trompeter, Gjert Gjertssøn Duppenbroch. Dette Kompagni talte 78 Mand, fordelte i tre Korporalskaber, et fra Trondhjems og to fra Bergenhus Len. Dette var den saakaldte Stændernes Rostjeneste. Peder Wibe havde paa sin Bekostning stillet 6 Ryttere, Ove Bjelke 4. Resten var stillet af Adelsmænd, Lagmænd, Fogdere, Toldere o. s. v. i de to Len.

2. Første Dragonkompagni under Oberst Vagtmester (Major) Knud von Hadelen,¹⁾ med Lieutenant Conrad van Amerongen, Cornet Henning Kyhn, to Sergeanter, Jakob La Plante og Ole Knutssøn Skaarnes, Capitaine des armes Mikkel Wibe, tre Corporaler (af hvilke een hed Christopher a Castello), en Mønsterskriver, en Trompeter, en Trommeslager og 56 Menige. Om dette Kompagni heder det, at de havde „været i Tjenesten paa de besværligste Passer og Forevagter fra den 13de August 1657 og til den 1ste Mai 1658.“

3. Andet Dragonkompagni under Kaptein Valraven de Graff, Lieutenant Knud Pederssøn, en Cornet, to Sergeanter, Capitaine des armes Lambert van Nynen, tre Corporaler, en Mønsterskriver, to Tamburer og 57 Menige. Ogsaa deres Tjeneste regnes fra 13de August til 1ste Mai.

Derhos opføres for sig selv Dragonlieutenant Theobald Stalp og Cornetten Rasmus Hanssøn Maribo (Maribeck?). Ved den førstes Navn er der i Regnskabet gjort følgende Bemærkning: „Og som Fienden blev nu daglig stærker og stærker paa Grænserne, efter Kundskabernes visse Beretning, i Agt at gaa løs paa vores Forvagter, da blev forskrevne Theobald Stalp *emploieret* til *Lieutenant* og befalet med et *Compagni* af Ryttere og Dragoner imod Sverige hos de andre *Compag-*

¹⁾ I Juni 1656 var Knud von Hadelen Kaptein over Romsdalske Kompagni med Lieutenant Hans Claussøn. Hans Bestalling som Kaptein var dateret 4de Marts 1655. Ved Kgl. Missive af 4de Oktober 1656 fik han Tilladelse til at reise til Churfyrsten af Sachsens Lande for der paa sin Kones Vegne at søge den hende tilfaldne Arv.

ner Fodfolk at holde Vagt, hvorfor han og Dragon *Corneten* Rasmus Hanssøn er stillet særdeles.“

4. Første eller gamle Trondhjemske Infanteriregiment under Oberst Christopher Frederik von Gersdorf, Oberstlieutenant Reinhold von Hoven (Bestalling 30te Juli 1650)¹⁾, Major Ole Jakobssøn von Linden, Kaptein Johan Christenssøn (Bestalling 26de Juli 1656), Kaptein Seier Christenssøn (Bestalling 26de Juli 1656), Kaptein Wessel Tüpping (ansat fra 1643), Kaptein Povel Jesperssøn Bjerk, Kaptein Johan Wadde, Kapteinlieutenant Christian Christenssøn (ansat fra 1651), Lieutenant Conrad Martin (ansat 1651), Lieutenant Jakob Frederikssøn, Lieutenant Jakob Hey (ansat fra 1643), Lieutenant Arnoldus Arnold, Lieutenant Claus von Gieffen (Bestalling 18de Oktober 1644), Lieutenant Claus Vifeldt, der tillige havde Bestalling som Lieutenant ved Knud von Hadelens Dragoner, og Lieutenant Hans Claussøn. Mellem Underofficererne findes Fænrik *Albertus Libertus*, Gefreider Corporal Peder Hvidhoved, Fænrik Andreas von Hoven, Sergeant Erik Sparre, Gefreider Corporal Jakob von Linden, Gefreider Christian Seierssøn.

5. **Andet eller nye** Trondhjemske Infanteriregiment under Oberst Jørgen Bjelke selv, med Oberstlieutenant Frederik Otto Budde, Major François de Fin, Kaptein „Asverus Crequj Dit La Rosche,“ Kaptein Christian von Benthemb, Kaptein Niclas Bima, Kaptein Christian Wibe, Kaptein Gerhard von Welderen, Kaptein Christen Anderssøn, Kaptein Ole Carlssøn Gaase, Kapteinlieutenant Berent Meyer, Lieutenant Villum „Sadtz,“ Lieutenant Pieter Tillies, Lieutenant Albert Conders, Lieutenant Jan de Klerk, Lieutenant Sibolt Bima, Lieutenant Mathias de la Resse, der senere blev Kapteinlieutenant ved Christian Wibes Kompagni, Lieutenant Johan Gertssøn Brower, Lieutenant David Hanssøn (ansat 1644) og Lieutenant Ole Pederssøn Klein. Mellem Underofficererne nævnes Sergeant Jan Dieue van Pangje, Gefreider Corporal Hans Hagedorn, Capitaine des armes Jan Janssøn van Delft, Capitaine des armes Adrian van den Popolier, Gefreider

¹⁾ Reinhold von Hoven til Kaik var en Adelsmand fra Ösel. Dansk biografisk Lexikon, VIII, S. 129. I et Brev fra Frederik III. til Peder Juel af 22de Jan. 1649 (Svenske Acta i det danske Rigsarchiv) kaldes han Major tilfods i Skaane. Ifølge Kgl. aabent Brev af 6te Januar 1651 (Sjæl. Reg. XXIII, fol. 4, b) havde han hos Kronen for Forstrækning i forleden Feide tilgode 2152 Rdr. Disse vare endnu ikke betalte 1661. Herom ogsaa Kgl. Missive til Frederik Urne af 3die August 1651.

Corporal Gjert von Gessel, Corporal Villum Pich, Tambur Isak Jørgenssøn Pom, Sergeant Jan de Koes, Gefreider Corporal Didrik de Lew, Sergeant Henrik Jifferding, Sergeant Esaias Dreifir, Capitaine des Armes Jean de Milais, Fænrik Bernhard van Harprad, Korporal Paulus Literie.

6. Bergenhusiske Regiment under Oberstlieutenant Jakob Due,¹⁾ med Major Eilerik Jenssøn Visborg (Bestalling 22de Juli 1654), Kaptein Christian Nilssøn „Holberig,“ Kaptein Tidemand von Wirth, Kaptein Henrik Magnus, Kaptein Hugo de Meier, Kaptein Johan Ostermann, Kapteinlieutenant Jørgen Knag (Bestalling som Lieutenant over Søndmør af 3die Januar 1656), Lieutenant Emert Meurs, Lieutenant Christopher Lauritssøn, Lieutenant Jørgen Jaren, Lieutenant Hieronymus de Bone, Lieutenant Povel Wilhelm, Lieutenant Hans Caspar Filmand, Lieutenant Christen Hanssøn Borch, samt Underofficerer af de forskellige Klasser, deriblandt en Gefreider, som kaldes Ole *Seuiculla*. Af dette Regiment var dog neppe mere end 4 Kompagnier sendt til Trondhjem, medens mindst 3 Kompagnier senere marscherede søndenfelds.

Om Artilleriet, hvis Personale af Underofficerer og Menige ved Afmarschen fra Trondhjem kun var femogtyve Mand, vil der i et følgende Afsnit blive meddelt Oplysninger.

Dertil kom endnu „Stabs- og Særpersoner.“ Disse vare Generalkvartermester og Ingeniør, Velb. Villum Gambling, Generaladjutant Povel Barnholdt, Auditor og Regimentssekretær Peter Graumann, Feltpræsten Hr. Ole Christopherssøn, Regiments Kvartermester Peder Eriksøn Niur, Regimentssekretær Knud Stud, Overproviantskriver Laurits Pederssøn Brix, Kvartermester Christen Jenssøn, tre Regiments Feltskjærere, Mester Henrik Gieshoff, M. Gosvin Geisman og M. Christofer Wulf, samt Barber Friderich Schmidt, Fanesmed Eilif Rolfssøn, Regimentsgevaldiger Tomas Schrøder, m. fl.

For Officerer og Fænriker blev der under 29de December 1657 paa Akershus udfærdiget Bestallinger,²⁾ hvoraf Kopier findes vedlagt

¹⁾ Jakob Due blev 1649 Major og 20de September 1654 Oberstlieutenant i Bergens By og Bergenhus Len; han fik ny Bestalling 25de Juli 1656. I Hannibal Sehesteds Overslag over den norske Hær af 23de Mai 1647 nævnes ved Bergenhusiske Regiment ingen højere Officer end Oberstlieutenant.

²⁾ Disse udstedtes af Statholder Nils Trolle, der ved denne Leilighed har udøvet den ham tilkommende Myndighed som Øverstbefalende over den norske

Jørgen Bjelkes Regnskab; enkelte fik Bestalling af Peder Wibe og Jørgen Bjelke. Skaren af Officerer og Underofficerer var efter de hvervede Hollænderes og Franskmands Indlemmelse ved Regimenterne bleven adskillig mere broget, end den tidligere var. Dog har der fremdeles derimellem været et stærkt norsk og dansk Element.

Den samlede Styrke af alle disse Tropper kan anslaaes til henimod 2500 Mand. Det andet Trondhjemske Regiment havde 8de Marts 1658 ialt 834 Menige, og hvis første Regiment har haft samme Styrke, skulde dette med Officerer og Underofficerer give vel 1700 Mand. Med Tillæg af Rytteri og Artilleri kommer Tallet op i 2000, og dertil endvidere 400—500 Mand af Bergenhussiske Regiment. Men af disse sidste drog kun en ringe Del i Felten. Hvor mange, kan dog ikke med Nøjagtighed opgives. Kaptein Henrik Magnus' Kompagni (Søndfjord), der med Officerer talte 123 Mand, var ikke med til Jæmteland; det laa 22de Marts og 9de April 1658 i Aalen og var derefter 11te Mai i Trondhjem. Kaptein Johan Ostermanns Kompagni (Nordfjord), 120 Mand med Korporaler og Gefreidere, laa i Garnison i Trondhjem. Kaptein Hugo de Meiers Kompagni marscherede med hans Lieutenant, Caspar Filmand til Jæmteland; men denne var i December tilbage i Trondhjem, hvor ogsaa Kaptein Meiers Kompagni nævnes som liggende i Garnison. Det bestod imidlertid da af 19 Mand fra Gudbrandsdalen og for øvrigt af Trøndere, hvorhos der yderligere laa 51 Mand fra Opdal i Garnison. Det skulde altsaa være et helt nyt Kompagni, som han havde opsat. Forholdet er uklart; men sandsynligvis vil en nærmere Undersøgelse kunne gjøre det mere forstaaeligt og sikkert.

Jørgen Bjelke har til Disposition for sin Marsch mod Jæmteland antagelig haft omtrent 2000 Mand.

Udenfor den regelmæssige Udskrivning, der var foranlediget ved Opsætningen af de to trondhjemske Regimenter og Rytteriet, er der yderligere fra det Nordenfjeldske stillet saavel Soldater som Matroser, der sendtes til Danmark. Af Regnskaberne sees saaledes, at der i Juli 1657 nedsendtes 66 Knegte af Romsdalske Kompagni til Kjøbenhavn,

Hær. Til denne er der for øvrigt i 1657 ikke mange Spor at mærke. Et Kgl. Missive af 30te Mai paalagde Nils Trolle at træffe den Anordning, at „Militien“ saavel Norden- som søndenfjelds skulde samles paa visse „anordnede“ Steder for at være færdig til at marschere, „saasart Rupturen er skeet.“

hvor de 6te August modtoges paa Bremerholm; videre sendtes 47 Baadsmænd af Namdalen. Disse maa have været en Del af de „200 Mand af de dygtigste og forfarenste Baadfolk“, som Peder Wibe ved et Kgl. Missive af 4de Mai 1657 havde faaet Befaling til at udskrive af sit Len, samtidig med, at lignende Paabud sendtes til Lensherrerne i Bergen og Stavanger.

JÆMTELANDSTOGET.

Det Korps, med hvilket Jørgen Bjelke i de sidste Dage af August 1657 stod færdig til at rykke i Marken, maa have frembudt et broget Billede. Allerede de fremmede Officerer frembød i sig selv en noksaa uensartet Masse, og de stak vistnok stærkt af mod de norske og danske. Soldaterne vare nylig udskrevne og havde ringe Øvelse. Deres Uniformering var neppe ganske fuldstændig og Udstyret i sin Helhed visselig meget mangelfuldt. Uniformerne vare røde og blaa. Men hvad der yderligere behøvedes, var høist uensartet; meget var medbragt fra Hjemmet. Der krævedes endnu et længere Arbejde for at sætte Krigsvanthedens Stempel paa Deltagerne i denne Expedition. Den modtog først efter Afmarschen meget af sin Armatur og af sin Beklædning.

Af de norske Officerer havde kun faa tidligere været i Felten. De fremmede vare i det Punkt deres Overmænd. Men disse havde ikke nogen national Følelse for den Sag, de skulde kjæmpe for. De vare vistnok, ialfald for den overveiende Del, af den Slags Leiesoldater, hvoraf netop i disse Aar en Mængde vare ledige efter Trediveaarskrigens Afslutning. Mange af dem havde udenlands kun været Underofficerer eller Menige, hvilke nu i Mangel af andre og bedre Kræfter maatte antages som Officerer. Om Ritmester von Hülsthorst vides, at han tidligere i Preussen havde dræbt en anden Ritmester, og at han derfor havde maattet rømme. Som ægte Landsknegte, der levede i Krigen og af Krigen, havde flere af disse Officerer sine „Kvinder“ eller Hustruer med, der nu bleve tilbage i Trondhjem. Dette siges udtrykkelig om Major de Fin og Kaptein Benthemb. Modsætningen var de ud-

skrevne trondhjemske Bondegutter, der i al Hast vare omskabte til nationale Soldater. Rytteriet var atter mere blandet, baade tyske og norske. Enkelte Ryttere kunde nok før have prøvet en Dyst, medens andre ikke havde lugtet Krudt. Nogle dimitterede Soldater bleve uden videre tagne til Dragoner. Omvendt blev en Rytter sat til Officer ved et af Regimenterne: „Elling Roaldsson Rein, antaget at være Rytter, men blev siden Officer under Fodfolket“, heder det i Regnskabet.

Hæren var en uøvet Konskriptionsarmé, for en stor Del anført af Landsknegte, og til en Begyndelse ikke ubetinget at stole paa. Men der var i den Muligheder, som kunde udvikles, og dens Fører kunde med Grund haabe, at de Mangler, som laa i den ufuldstændige Øvelse, inden kortere Tid vilde være hævede. For Jørgen Bjelke blev det en Hovedsag at undgaa alle Sammenstød med Fienden i den første Tid forinden han havde vænnet sine Folk til Krigens Disciplin. Selv om der i Sverige skulde stilles mindre øvede Tropper imod ham, saa vilde dog disse efter al Sandsynlighed have et mere ensartet og mere nationalt Officerspersonale end det, hvorover han selv raadede. Som Hærfører var Jørgen Bjelke en forsigtig Mand, der ikke vovede meget med Tropper, paa hvilke han ikke fuldt kunde stole. Saasnart han var kommen over Fjeldet, vilde hans Stilling blive vanskelig, og et Nederlag kunde der blive ganske ødelæggende for hans Korps. Der var saaledes for ham al Opfordring til at gaa forsigtig frem og ikke risikere for Meget. Saa har han da ogsaa gjort, samtidig med, at han var rask i sit Angreb. Felttogets Ledelse gjør ham derfor megen Ære.

Veien til Jämtland frembød store Vanskeligheder. Navnlig maatte disse møde, hvor det gjaldt om at transportere Artilleri og Ammunition over de veiløse Høifjelde. Men Jørgen Bjelke var ikke en raadløs Mand. Han lod arbeide „Rossbaarer“, paa hvilke Kanonerne kunde bæres af Heste, og ligeledes 76 Trækløvsadler og endel Kløvsadler, der vare betrukne med Læder. En betegnende Post i hans Regnskab er følgende: „Indkjøbt til Artilleriet og Ammunitionen med at overføre igjennem Trundhjems Len over Fjeldet i Jämtland 23 af de allerbedste Hester, som vare at faa, for — — 391 Rdr. 2 Ort.“

Allerede paa Marschen i Norge viste det sig, at der mellem Soldaterne var enkelte, der ikke kunde udholde Strabaserne ved et Felttog af denne Art. En hollandsk Underofficer, Roland van Told

var sindssyg og blev hjemsendt fra Trondhjem. Det heder i Anmærkningerne ved Rullerne om Flere, at de bleve syge tilbage i Norge. Andre maatte sendes hjem, tildels paa Grund af Legemssvaghed. En saadan var spedalsk. I Stjørdalen og Værdalen blev der ogsaa liggende en Del tilbage; en Soldat druknede i Stenselven i Værdalen. Alligevel var ikke Marodørernes Antal synderlig stort. Tropperne taalte godt Marschen, og de kom uden særlig nævneværdige Tab over Fjeldene.

Marschen foregik til en Begyndelse i to Afdelinger. Fodfolkets Hovedstyrke førtes af Reinhold von Hoven og Otto Frederik Budde over Levanger, Værdalen og Sulstuen, medens Jørgen Bjelke, som 25de August var i Trondhjem og 29de i Stjørdalen, selv med Rytteriet og en Del Fodfolk rykkede frem over Meraker og her førte Kanonerne, og hvad dertil hørte, med sig.¹⁾ Tiltrods for det besværlige Terræn gik Alt heldig, og hinsides Jämtlandsgrænsen stødte de to Afdelinger sammen. De norske Bønder viste stor Interesse for dette Tog. Jørgen Bjelke fortæller i sin Selvbiografi, at 300 Bønder fra Stjørdalen fulgte hans Afdeling helt op paa Høifjeldet for at se paa den mærkelige Marsch. Jørgen Bjelke gik selv over Handøl og var 8de September i Tångbøle, hvorefter han ved Dufed traf den nordfra kommende Afdeling. De svenske Tropper gjorde ingen Modstand, men indskrænkede sig paa sit Tilbagetog til at ødelægge alle Baade og Færger, uden derved at kunne stanse Fremmarschen. I Regnskaberne omtales, at en Mand, der var udplyndret af „den svenske Parti“, fik 9 Rdr.

Jørgen Bjelke fulgte under Marschen gjennem Jämtland den nordre Side af Storsjøen, medens Oberstlieutenant Budde førte en Afdeling, der marscherede rundt denne paa den anden Side, hvor nogle svenske Tropper trak sig tilbage foran ham. Paa sin Fremrykning kom Budde forbi Refsund til en Skanse, som han øieblikkelig indtog. En svensk Ritmester, som holdt denne besat, havde sagt, at en Svensk kunde slaa ti Norske; dette blev berettet af en Jæmt, og saa blev det besluttet at angribe øieblikkelig. Anfaldet skede saa hurtig, at Ritmesteren kun med Møie kom over det Sund, for hvilket Skansen tjente

¹⁾ Her som ellers i dette Afsnit er Jørgen Bjelkes Selvbiografi en Hovedkilde. — „Nils i Midtstuen“, som fulgte Tropperne fra Værdalen over Fjeldet, fik ifølge Regnskaberne 2 Rdr.

som Brohoved. Budde gjorde et rigt Bytte; hele Bagagen, 180 Heste med Sadler, Pistoler o. s. v. faldt i hans Hænder.

Efter dette samledes den norske Styrke omkring Frøsøen, hvor der var anlagt en større Skanse, der maatte betragtes som Landets militære Midtpunkt. Den, som der var Herre, beherskede Jämtland. Først efter dennes Erobring kunde Jørgen Bjelke sige, at han havde naaet sit Maal, at gjenvinde det gamle norske Landskab. Han skred derfor til en regelmæssig Beleiring og rettede foreløbig sine Anstrelser paa Indtagelsen af denne Skanse.

Der mødte ved denne Beleiring Vanskeligheder af forskjellig Art. Soldaterne af Jørgen Bjelkes eget Regiment vare misfornøiede og truede med at gjøre Oprør. Men ved sin Bestemthed, forenet med Godmodighed og Venlighed, lykkedes det ham hurtig at stille dem tilfreds og end mere end før at vinde deres Hengivenhed. Det var Proviantmangel, der havde foranlediget Misfornøielsen. I det Hele og Store synes dog Provianteringen at have været god. Hæren fik meget Kjød, Ærter, salt Fisk og Kavringer, og det manglede ikke paa fransk Brændevin og Øl, som førtes med Afdelingerne.

Den største og længst vedvarende Vanskelighed voldtes dog af Pengemangel, der til sine Tider var ganske stor.

Felttoget i Jämtland er ført for de Penge, der kunde erholdes af Skatterne i Bergenhus og Trondhjems, tildels i Bratsberg Len, der var Jørgen Bjelkes eget. Fra Bergenhus Lens Slotsskriver, Peder Hanssøn, har Jørgen Bjelke fra 27de Mai til 1ste August 1657 modtaget 25,100 Rdr. Fra Slotsskriveren i Trondhjem, Anders Christopherssøn, modtog han fra 26de August 1657 til 4de Juni 1658 18,571 Rdr.; paa førstnævnte Dag kvitterede han for Penge, der „ere anvendte og udgivne til den *Armadie*, som under min betroede *Commando* her nordenfjelds er oprettet og med mig paa Toget ind til Jämtland.“ Endvidere modtog han 24de December 1657 i Jämtland fra Bratsberg, foruden de før (S. 40) omtalte 2000 Rdr., yderligere 2270 Rdr. 3 Ort. Med nogle andre mindre Beløb udgjorde de Penge, som Jørgen Bjelke kunde opføre til Indtægt, ialt 49,462 Rdr. 1 Ort.¹⁾ Imidlertid repræsenterer denne Sum ikke hele det Beløb, som er medgaaet til Jæmte-

¹⁾ Jørgen Bjelkes Commissariatsregnskaber i Rigsarchivet.

landstoget. Flere Udgifter, navnlig ved de første Forberedelser, ere posterede i Lensregnskaberne, og derhos er vistnok meget besørget ved Naturalforpleining. Men selv om dette skulde løbe op til det Halve af de i Commissariats-Regnskabet indgaaede Beløb, vil det — efter vor Tids Maalestok — ikke blive et meget kostbart Felttog. For hin Tid bliver Maalestokken en anden. Det faldt meget haardt at udrede disse Penge. Byrden var overmaade trykkende, og da det var forbundet med Vanskelighed at faa Penge, kunde det for Jørgen Bjelke ofte se mørkt ud.

Ved Midten af November blev der af Regjeringen truffet flere Foranstaltninger til at bistaa Jørgen Bjelke med Penge. Den 14de og 16de November udgik der Kgl. Missiver til Peder Wibe om at „sekundere“ ham. Sidstnævnte Dag blev der ogsaa udfærdiget et Missive til Peder Wibe, at Trondhjems Borgerskab kunde fritages for den Skat, de havde paataget sig, for i Stedet at underholde de Bergenhusiske Kompagnier, der laa i Garnison hos dem „til Byens Defension og Forsvar.“ Den 16de November udgik ogsaa et andet Missive til Trondhjems Borgerskab, om Forandringer i Konsumtionsrullen; denne bestemte Afgift af Vogne med Læs; men da disse ikke brugtes i Trondhjem, skulde i Stedet Afgiften tilsvares af Jægterne.

Ved Kgl. Missive til Nils Trolle af 6te December blev det ogsaa bestemt, at Kirkernes halve Tiende skulde anvendes „til Militiens Fornødenhed.“ - Dette Bud er da senere gennemført i Trøndelagen.¹⁾

Imidlertid havde Beleiringen gaaet sin Gang.

En særskilt opsat Afdeling for Artilleriet fandtes ikke fra Begyndelsen af. Først efter Ankomsten foran Frøsø Skanse blev der Tale om at istandbringe en saadan. Soldaterne ere formodentlig tagne fra Infanteriet. Kaptein Ahasverus Crequi fik (med særskilt Bestalling) Overbefalingen og under ham tjenstgjorde i den første Tid Claus Balle (S. 51) som Lieutenant.²⁾ Stykjunkerens Svend Svendsøn var derimod allerede antagen fra 1ste August 1657. Konduktøren var en Færnik

¹⁾ Opgaver over de nordenfjeldske Kirkers halve Tiende blandt Bilagene ved Trondhjems Lens Regnskaber (Pakke 782) i Rigsarchivet.

²⁾ Hvad Claus Balle angaar, da taler Jørgen Bjelke i en Paategning, dateret Trondhjem 24de August 1657, om „den store Umage og Besværing, han her i Byen har havt, med *Artigleriet* at beskaffe og videre faar, inden vi komme over de høie Klipper og Engpasser ind i Jämtland“.

fra Bergenhusiske Regiment Villum Timmelby. Dertil kom en Mineur Jakob Leimbach og en Ammunitionsskriver Erik Jørgenssøn. Videre var der en Arkelimester, Gjert Zarscheds, fire Konstabler (alle med norske Navne), en „Værkkarl“, en Tømmermand, 11 Haandlangere, „fire Haandlangere hos de tvende Fyrmorterer“, hvilke alle femten medfulgte fra Trondhjem, samt senere hen sytten andre, „som efter *Accords* Punkterne om Frøsø Fæstning sammesteds blev antagen paa adskillige Steder hos *Artigleriet* at opvarte“. Om disse heder det i et Regnskab: „Da Fæstningen blev overleveret i Jæmteland, blev befunden indfødde Norsk og Jæmte *Constabler* og Haandlanger, som efter *Accorden* overgik til os, efter *Generalens* Befatning selv antagen, indskreven og siden leveret til *Proviand*, Klæder og anden Fornødenhed“.¹⁾

Beleiringen førtes efter alle Kunstens Regler. I sin Selvbiografi (S. 102 flg.) fortæller Jørgen Bjelke derom: „Hvorefter han lod approchere med Skovle og Spader, hvor tør Jord fandtes, og ellers over Morads med Skansekurver til og om Skansen paa de tre Sider, som laa i et Morads ved Storsjøen, og vare satte store Pallisader og midt i Graven og paa Contreskarpen store friske Ryttere, hvilke lettelig bleve afbrændte, og som han ikke kunde lade minere eller lægge en Brygge over til Skansen, da lod han kaste alle Skansekurvene paa to

¹⁾ I Trondhjems Lensregnskaber (Pakke 777) findes følgende Memorial og Fortegnelse om hvis nu straks er fornøden at sendes hid over.

- a. Seksten Bempeler Musket Kugler, udi hver 1200.
2. Seksten Vaager Lunte.
3. Seksten Vaager Støkkrud.
4. At maa mig blive forstændiget, om de Jern Kugler kan blive snart gjort paa Jernværket til de smaa Støkker fra Bergenhus.
5. At den hollandske Regiments Feltskjær befales at forføje sig hid ind til Regimentet med allerførste.
6. Dersom det Støkke sendes med Secoursen ind ad Herdalen, da faar Arkelimesteren følges sjelv med, eftersom her er kun den ene Fyrværker, som nu er kommen, og om han kommer noget til, da have vi Ingen, som kan omgaaes med Fyrmørseren.

Jeg formoder tjenstvilligen, at Herr Gouverneur min hk: Broder Peder Wibe straks stiller Ordre herudi, saa dette forskrevne maa blive til Kongl. Majts min allernaadigste Herres Tjeneste efterkommet.

Actum Hovedkvarteret i Jæmteland den 10 Stobris 1657.

Jørgen Bieleke.
mpp.

Sider i Gravene over Pallisaderne og med Bræder lægge til at gaa paa og bestorme Skansen.“

Med denne Beskrivelse kan sammenstilles et Par Anførsler af Jørgen Bjelkes Commissariatsregnskaber, der nærmere belyse den Fremgangsmaade, han anvendte ved Beleiringen. Det heder her: „Indkjøbt og betalt udi Jæmteland til Approcherne, Flaader over Vandene, Proviand og Vagthus, Ligkister og anden Fornødenhed — 3500 Furudæler for — — — 220 Rdr.“ og noget efter: „Kjøbt af Lensmanden Henning Stensgaard til Pech-Kranser og anden Ild-Materie, som blev brugt i Fiendens Grøfter at afbrænde friske Ryttere og Pallisader med — 6 Tønder Tjære à 2 Rdr. og 3 Voger Hør og Blaar à 2 Rdr., er tilsammen 18 Rdr.“

Fra begge Sider blev der, saasnart Jørgen Bjelke havde faaet sit Artilleri i Orden, fyret af al Kraft. Af Regnskaberne erfares, at der har været adskillige Dræbte og Saarede. Ingeniøren Villum Gambling blev den 20de Oktober „dødsdukt for Frøsø Fæstning“. Sergeant Christian Nilssøn blev den 23de „dødelig kvæst for Frøsø Skanse“ og samme Dag blev Fænriken Bernhard von Harprad „dødsdukt for Fæstningen.“ Endvidere blev Gefreider Korporal Hans Hagedorn 9de November „dødsdukt for Fæstningen.“

I Regnskaberne opføres som medgaaet til Underhold af de Syge og Saarede 17 Stykker Slagtefæ, 49 Faar og Lam samt 37 Tønder Øl. Tilsynet med de Syge og Saarede overdroges Ammunitionsskriver Erik Jørgenssøn. De Syge indlagdes paa Gaardene og fik der sin Forpleining; dette er paa flere Steder omtalt i Regnskaberne, uden at det dog af disse er muligt at opgjøre nogen paalidelig Oversigt over Sundhedsforholdene. Af den anførte Notits, hvorefter der ogsaa var indkjøbt Bord til at forfærdige Ligkister, kan sees, at der har været flere Dødsfald. Sygdommene kom antagelig for en Del af det kolde Veir. Om en Capitaine des armes, Jan van Delft heder det, at han den 14de November „formedelst hans store Skade af Frost“, reiste tilbage til Trondhjem. Kaptein Johan Wades Kompagni havde den 6te Marts 1658 af 102 Menige ikke mindre end 25 Syge, der alle laa i Refsund; om en af disse heder det, at han laa syg „af Tarmløb.“ Men samme Kompagni havde til nævnte Tid kun en eneste Død, som det havde mistet paa Frøsøen. Sygeligheden faldt for øvrigt meget ulige. Kap-

tein Povel Bjerks Kompagni, der talte 113 Mand, havde paa samme Tid ingen Syge i Jæmteland. Toget har saaledes i det hele ikke krævet mange Menneskeliv, og Sygeligheden har ikke været særdeles stor.

Den svenske Besætning opgives i et dansk-norsk Flyveskrift¹⁾ til 200 Mand. Kommandanten Jon Andersson Myre forsøgte med denne, i det Længste, at holde Skansen, og Beleiringen varede i seks Uger. Skansen har været anlagt paa et Sted, hvor Naturforholdene begunstigede Forsvaret. Beleirernes ringe Forsyning med Artilleri maatte ogsaa tjene til at lette dette. Men overfor den Overmagt, der stod til Jørgen Bjelkes Raadighed, var det for Kommandanten ikke muligt i Længden at holde sig. Da Alt var færdigt til Storm, forlangte han at underhandle og den 18de November afsluttedes en Kapitulation,²⁾ hvorved Frøsø Skanse overgaves til de norske Tropper, „med alt tilhørende, Fane, Stykker, Munition og Proviant.“ Kommandanten og hans Officerer fik Tilsagn om at konvoieres til Grænsen med fri Skyds. Ved Post 3 af Kapitulationen bestemtes, at „saa mange gevorbne Officerer og Soldater, som findes, skal staa frit for at tage Tjeneste under denne (o: den norske) Armé“, og ved Post 4: „Alle indfødte Jæmter og andre Norske eller Danske at skal stilles straks paa fri Fod.“ I Henhold hertil gik ialfald en Del af Besætningen i norsk Tjeneste. I Skansen fandtes ti Kanoner af Kobber og Jern, 800 Musketer og megen anden Ammunition og Proviant, som alt blev Beleirernes Bytte. Reinhold von Hoven blev sat til Kommandant i den erobrede Skanse, hvortil Jørgen Bjelke allerede 27de Oktober havde faaet Kongens Bemyndigelse.

Af det norske Korps var det syv Kompagnier, som deltog i Beleiringen. Da Skansen var overgivet den 19de, Dagen efterat Kapitulationsdokumentet var undertegnet, fik disse en Extraforpleining. I Regnskabet er derom anført: „Leveret de Kompagnier, der holdt Beleiringen for Frøsø Fæstning, da de Fæstningen indbekom og slettede Løbegravene, nemlig Kapteinlieutenant Amerongen for Livkompagniet, Major François de Fin, Kaptein Bima, Kaptein de la Roche, Kaptein Tüpping, Kaptein Gerhard von Welderen og Kaptein Christian Wibe, paa hvert Kompagni — 2 Tønder Øl, er 14 Tønder, kostede 25 Rdr.

1) Joh. Storm Munch, Saga, I, S. 149.

2) Saga, I, S. 139—141.

2 Ort 4 Skill.“ Denne Styrke har altsaa været tagen fra begge de trondhjemske Regimenter. For øvrigt havde Jørgen Bjelke sine Tropper fordelt ud over hele Jæmteland. Saaledes laa der i Berg tre Kompagnier.

Da Skansen blev overgivet, var der Undsætningstropper under Fremrykning, hvorom Jørgen Bjelke havde faaet Kundskab af opsnappe Breve til Kommandanten. Han opgiver, med ikke ringe Overdrivelse, den fiendtlige Styrke til hele 10,000 Mand. Det var nu bl. a. den førnævnte Friherre Lorentz Creutz, som var i Bevægelse og samtidig kom der Tropper i Anmarsch fra Helsingland og Medelpad. Men den samlede Styrke har neppe været mere end et Par Tusinde. Jørgen Bjelke sendte Oberstlieutenant Budde imod Creutz, hvem han drev tilbage. Herjedalen blev derefter erobret, med den derværende Skanse. Povel Bjerks Kompagni holdt senere denne „Rismyrskanse“ besat. Ligeledes udsendtes Afdelinger mod Helsingland og mod Medelpad, hvilke paa begge Steder stansede Fiendens Fremrykning. Allerede i Oktober, da det mærkedes, at Fienden trak Forstærkninger til sig, havde Jørgen Bjelke ladet et af de i Trondhjem tilbageblevne Kompagnier marschere til Jæmteland.

Frøsø Skanse blev sat i fuld Stand, som den havde været før Beleiringen. Jørgen Bjelke forsynede ligeledes Skansen i Herjedalen med, hvad der tiltrængtes, og lod paa alle Overgange til de nærmest tilstødende svenske Provinser lægge forsvarlig Vagt for at hindre nye Angreb fra Dalarne, Helsingland og Medelpad. Endvidere arbejdede han for at vinde Befolkningens Følelse for dens gamle Land.

Han har, da han rykkede ind i Jæmteland, utvivlsomt gjort Regning paa at blive mødt med Sympathier af Befolkningen, og han blev ikke skuffet. Herom haves udtrykkeligt Vidnesbyrd i et Brev fra hans Broder, Ove Bjelke, til Ulrik Frederik Gyldenløve. Af Commissariats-Regnskaberne sees, at Lensmændene jævnlig gik de norske Tropper til Haande, og saavel til dem som til de jæmtelandske Præster er der hyppig opført Pengebeløb, som Betaling for Proviant, der var leveret til Hæren. Jørgen Bjelke havde selv, saasnart Landet var besat, sammenkaldt „Fuldmægtige“ fra Almuen til Sund Præstegaard og der truffet Aftale om den Pris, de skulde have for sine Ydelser *in natura*. Saaledes bestemtes det, at de skulde have en Ort om Ugen for en Hest

paa Foder og en halv Rigsdaler i samme Tid for en Person i Kost. Af Præsterne nævnes Provsten i Jæmteland Ole Pederssøn „Drache“, Sognepræst i Brunflo, Ole Bertelssøn i Offerdal, Erik Claussøn (*Ericus Claudius Holb.*) i Rødøen, Hans Claussøn i Lid, Erik Larssøn i Hammerdal, Adam Villumssøn i Undersaker, Anders Eilufssøn i Oviken, Hans i Ragunda, Jens Sivertssøn i Berg og Mogens Pederssøn i Sund.

Jæmteland blev fuldstændig stillet under norsk Administration. Efter Peder Wibes Begjæring ansatte Jørgen Bjelke Hans Evertssøn til Foged over Jæmteland og Herjedalen „for *Armeen* des bedre med Underholdning at *conservere* og holde Indbyggerne ved Lov og Ret samt til Lydighed og i andre Maader“. Lønnen skulde beregnes efter 424 Rdr. for Aaret.

Til at føre Tilsyn med de forskjellige Ydelser, der paalagdes Almuen, ansattes der tre særegne Proviantskrivere i Brunflo, i Herjedalen og i Berg. Peder Wibe havde derhos ansat en saadan Skriver paa Levanger. Jørgen Bjelke anvendte megen Omhu paa Spioneringen. Regnskabet udviser, at der medgik 546 Rdr. „til Kundskaber paa adskillige Tider og Steder, saa og dennem, som Kgl. Majestæts Ærinde haver faren paa farlige Pladser og Orter.“

Jørgen Bjelke lod ogsaa foretage en Udskrivning i Jæmteland. Hans Plan var at skaffe tilveie tre Kompagnier paa denne Maade, men inden Fredens Afslutning var han kun naaet til at faa udskrevet 256 Mand, der bleve samlede i et enkelt Kompagni under Kaptein Ole Carlssøn og Lieutenant Oluf Klein. Kompagniet kom senere til Trondhjem og var der den 10de Mai og 6te Juni 1658. En af Reinhold von Hoven sidstnævnte Dag udfærdiget Rulle ligger mellem Bilagene til Jørgen Bjelkes Regnskaber.

Saafermt Jæmteland nu paa ny var blevet indlemmet i Norge, vilde den svenske Okkupation — kortvarig, som den da var bleven — ikke have efterladt noget Spor. De norske Sympathier vare nu gjen-vakte, og navnlig tør det antages, at disse havde havt en god Støtte i Geistligheden. Forsaavidt havde den dansk-norske Regjerings Bestræbelser for at skabe et svenskfiendtligt Præsteskab i Jæmteland baaret sin Frugt.

Fra svensk Side skal der, foruden de nævnte mislykkede Undsætningsforsøg, ogsaa være rettet et Angreb paa Røros, om hvilket der

imidlertid kun vides ganske lidet, ligesom det ogsaa blot var en ubetydelig Styrke, hvormed det foretoges. Den eneste Kilde er et samtidigt dansk-norsk Flyveskrift, hvori det heder: „En Ritmester, som med et Kompagni havde Anslag paa at ville ruinere det Rørosiske Kobberværk, er og saaledes bleven beegnet, at fast ingen af hundrede Mand, som han hos sig havde, derfra er kommen.“ Om end i sig selv ubetydelig, kunde ogsaa denne Affære bidrage til at hæve Jørgen Bjelkes Mod og Tillid. Heldet havde i det Nordenfjeldske gjennemgaaende fulgt de norske Vaaben.

PREBEN VON AHNENS TOG TIL NASAFJÄLL.

Det staar endnu tilbage at omhandle de nordlandske Krigsforetagender, som ogsaa i sin Art frembyde megen Interesse.

Preben von Ahnen havde Vinteren 1656 til 1657 opholdt sig i Kjøbenhavn og reiste først tilbage til sit Len, da Krigen var endelig besluttet. Han blev under dette Besøg i Danmark indviet i, hvad der forestod, og han havde derunder faaet Meddelelse om, at der ogsaa var tiltænkt ham en vigtig Rolle. Regjeringen afkrævede ham en Betænkning om Muligheden af at foretage noget Angreb paa Sverige fra hans Len, og han afgav dertil følgende Svar:¹⁾

„Allerunderdanigste Underretning om nogen *Diversion* at gjøre fra Nordlanden.

Først befindes, at Folkene ere uexercerede og haver aldeles ingen *Officerer* der, Geværet og hos Mange hel slet, og med Krud og Lod ringe forseet.

Dernæst befindes Passerne fra Helgeland og Saltens Fogderi, hvor bekvemmest skal være at komme til og fra Sverige, med Elver og Moradser saa gjennembrudt, at ikke vel er at komme der over uden om Vinteren og Sommeren, naar Elverne ere mindst.

Det Tredie, at Fjeldet er temmelig langt over, ved tre Dages

¹⁾ Ikke undertegnet Afskrift i Norske Indlæg 1657, i Rigsarchivet.

Reise, førend man kommer til de Steder, som Grænseskifte holdes at være, saa der er aldeles ingen Huse og ringe Græs til at underholde Hester med, uden ved det svenske Sølvbjerg er 2 eller 3 Høtter til deres Bergfolk.

Fra bemeldte Høtter eller Grænseskifte skal endda være to Dages Reise mesten Fjeld, hvor ingen Gaarder er, til Nyestaen, hvor deres Smeltehøtter staa og en liden Kjøbstad *funderes*. Deromkring skal være nogen ringe Gaarder og Bomænd, mens mest Finner, som holde Rensdyr, hvilke bruges til deres Værk, at opføre Sætteveden og *Proviandtet* og føre Ertsen neder igjen.

Landet skal være armt der omkring, saa at Bergmesteren lader købe undertid[en] til Slagte og Fisk, baade tørt og saltet, i Nordland, hvilket de svenske Finner og Lapper undertiden gjøre og sælge Rensdyr, Renshuder, Fjær-Dynevor og noget ringe Pelteri igjen til og paa Markender, som aarligen de tvende Sінде om Johannis og Michaelis Tider der haver været vant at holde; dog i forleden Høst haver aldeles ingen Markende været holdt.

Og efter de Beretninger og Relationer, jeg haver, er der ringe at hente i Sverige, uden at ryinere deres Værk og den nye *funderede* By og dermed at gaa tilbage; thi at begive sig for dybt i Landet er agtes hverken raadeligt eller gavnligt.

Dersom nu saadan Indgang skede, saa er ikke paa at tvivle, at de igjen skulde rotte deres Finner og Lapper med Landfolket tilsammen at gjøre Indfald enten paa en eller anden Sted igjen og ryinere Landet, saavidt udi en Hast ske kunde, og dermed gaa tilbage, dem selv til ringe *Profit*.

Derfor haver min underdanigste Forslag været, at noget Gevær, Krud og Lod og nogen *Officerer* maatte ordineres til Landet, Grænserne og Passerne at forsjune og dermed holde dem i Sverige *allart*, ligesom de Indfald havde at forvente, ellers de Folk, som i Nordland skulde udskrives, at de Udskrevne gav nogen Penge, saavidt tilveiebringes kunde, blive til Landsens *Defension*, efter gamle udgangne Benaadnings-Breve og kongelige Bevillinger bruge deres Næring, saa *Cronen* kunde faa sin Rettighed og Skat, Kjøbstæderne at blive ved deres Handel og Kongelige Majestæt og *Cronen* at trække sin Told, Ellers er Frederik Urne, som og Noget om Landsens Tilstand bevidst.

item Henrik Thott, som haver været paa Grænserne ved deres Sølvbergværk der, desligest Borgermester Jens Fris fra Trondhjem her, som og derom kunde gjøre Underretning.

Actum Kjøbenhavn den 18. Aprilis Anno 1657.

Kongelig Majestæts

allerunderdanigste Tjener.“

Da Preben von Ahnen ikke fandt, at de for ham meget vigtige Sager, der vare berørte i dette Forslag, hurtig nok kom til Afgjørelse, bragte han Sagerne i fornyet Erindring ved følgende Skrivelse:¹⁾

„Sekretæren, Velbyrdig Erik Krag tjenstvilligen ombedes, at jeg maatte faa Kongelig Majestæts nogen naadigste Svar.

Om mig efter førriige underdanigste Forslag til Nordlandens Grænsers Vagt og Forsvar maa bevilges et *Compagni Officerer*, og enten Hans Kongl. Majt. dem vil lade forordne, eller om jeg skal hverve dem, og af hvad Middel de skulde hverves og underholdes.

Desligeste, hvor jeg skal bekomme noget godt Gevær, saasom Snaphaner til Hjælp, item Krud og Lod, Bandolerer og noget Sidegevær.

Dernæst, om Hans Majestæt naadigsten vil bevilge nogen Støkker og Falkenetter samt halve Piker til Skjøttebaadens Fornødenhed, saavelsom 8 eller 10 af gode Soldater fra det Trondheimske Folk, som kunde tjene til *Constabler*.

Hvem som skal have over alt Nordland med *Militien*, Udskrivning, Klagemaal og deslige at forrette. En Befaling til Lagmanden, Manderup Pederssøn Schønnebøl efter Ordre at have Tilsjun og Opsigt med Grænsevagten og Vedvetterne vel at forsjunes og holdes vedlige. Desligeste med Strand- og Havnevagterne.

Om man og fra Norge skulde gaa over Grænserne i Sverige og der gjøre dem Afbræk og Skade.

Hvorledes med de svenske Lapper forholdes skal, som gemenligen pleie at ligge paa Klipperne over Grænsen i Nordland. Hvad heller de skulde trakteres som Fiender, om Noget paakom, eller de maa bevilges at blive der.

De, som rømmer fra Sverige og Jæmteland, om de i Nordland

¹⁾ Egenhændig Original i Norske Indlæg 1657, i Rigsarchivet.

vel maa annammes og uden Forhindring af Præsterne bevilges til Alterens Brug.

Actum Kjøbenhavn den 11. Maj Anno 1657.

Tjenestepligtigste

Preben von Ahnen

Egh.“

Allerede samme Dag, som denne sidste Skrivelse var afleveret, den 11te Mai, kom der Svar paa de fremsatte Forslag. Under den krigslystne Stemning, som i disse Dage herskede i Kjøbenhavn, var det ingen Vanskelighed for Preben v. Ahnen at finde Tilslutning for de Planer, han havde fremlagt for Kongen. Det gjaldt jo om at angribe Fienden paa ethvert saarbart Punkt, og hvis den nordlandske Lensherre tilbød sig at gjøre et Angreb paa Sverige med de Midler, som stod til hans Raadighed, var det selvsagt, at derimod ikke vilde blive reist nogen Indvending. Hans Forslag fandt altsaa den gunstigste Modtagelse.

Ved et Missive af 11te Mai meddeltes det Preben v. Ahnen, at Kongen indgik paa Forslaget om, „at de udskevne Knegte i Nordlandene maa betale 500 Rdr. og derimod til Landsens Defension forblive.“

Ved et andet Missive af s. D. blev der givet ham Instruktion, „hvorledes han sig udi adskilligt skal forholde, om han Ruptur imellem Kgl. Maj. og Sverige fornemmer.“ Det heder deri: „Vi bede Dig og naadigst ville, at saasnart Du fornemmer, at det kommer til Ruptur imellem Os og Kongen af Sverige, Du da efter Din underdanigste Forslag gjør den Diversion, Dig muligt er, enten at ruinere hans Sølvbergværk og den derhos nyfunderte By eller i andre Maader.“ Officerer, Vaaben, Munitio og andre Fornødenheder skulde han søge at skaffe sig fra Trondhjem hos Peder Wibe eller Jørgen Bjelke, og forøvrigt vaage over Grænser og Passer imod Sverige for at afværge alle Indfald, som kunde blive forsøgt fra den Kant.

Endelig udgik der samme Dag et Missive til Manderup Schønnebøll, hvorefter han skulde have „tilbørligt Opsyn med Grænsevagten udi Nordlandene og med Vetterne, desligeste og med Strand- og Havnevagterne, saa at samme Vagter vel forsynes og forsvarligen vedligeholdes.“

Hertil kom et Kgl. Missive til Preben von Ahnen af 14de Mai,

hvorefter han skulde være General-Commissarius i Nordland og som saadan „have Direktion og Indseende med Militien, Udskrivningen og andet“; han skulde derhos hverve Officerer for et Kompagni, indkjøbe de fornødne Vaaben, Snaphaner, Krudt, Lod, Bandolæder og Sidegevær, samt søge at faa hos Peder Wibe eller Jørgen Bjelke, hvad han behøvede til Skytbaadene af Kanoner, Falkonetter og halve Piker, „saa velsom 8 eller 10 gode Soldater af det Trondhjemske Folk, som kunde tjene til Konstabler.“

Den følgende Dag, 15de Mai, udgik der endelig et Kgl. Missive til Nils Trolle om at „akkordere“ med Preben von Ahnen om nogle Kanoner, der efter Sammenhængen nærmest maatte blive at tilveiebringe af den Beholdning, som fandtes paa Akershus.

Det var for 240 Aar siden en mindre opsigtvækkende Handling at foretage en Udskrivning i Nordland, end det vilde blive i vore Dage, og hvad Preben von Ahnen havde foresat sig og erholdt Kongens Tilladelse til at udføre, var i sig selv ikke saa overraskende, som det nu skulde se ud, efterat Folket gennem lange Tider har vænnet sig til den Tanke, at Nordland skal være fritaget for Udskrivning til Hæren.

Manderup Schønnebøll,¹⁾ der selv var født Nordlænding og havde gjort Krigstjeneste i Nederlandene og Danmark, var i 1644 bleven Major for de Kompagnier, som da bleve oprettede i Nordland efter Hannibal Sehesteds Initiativ. Denne havde ogsaa efter Freden i 1645 for Øie Nødvendigheden af at sikre Nordland. I det første af de Forslag, som han indgav angaaende den norske Hær (23de Mai 1647),²⁾ havde han saaledes forudsat Krigstjeneste af Almuen baade i Nordland og Finmarken. Han havde opført en Sum af 8030 Rdr. til Officerer, som skulde exercere og „fremføre“ Almuen i Nordland og den samme Sum i lignende Øiemed for Vardøhus Len. Paa hvert Sted skulde der være en Major (med 800 Rdr. i Løn), fem Kapteiner, seks Lieutenanter, seks *capitaines des armes*, tolv Sergeanter, fire og tyve Korporaler, ligesaa mange Gefreidere, seks Trommeslagere, en Regiments Feltskjær, en Regiments Profos og en Regiments Stokkeknegt.

Denne Plan blev dog aldrig gennemført. Men det ser ud,

¹⁾ Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, V, S. 281 flg.

²⁾ Danske Rigsarchiv.

som om Udskrivningen i Nordland ikke er bleven helt opgiven. Ved et Missive af 13de Februar 1655 blev det saaledes meddelt Preben von Ahnen, at den nordlandske Almue indtil videre skulde „udi Fredstid være forskaanet for Kompagniers Anrettelse.“ Men han skulde samtidig gjøre den Anordning, „at bemeldte Almue, dog uden deres Skade eller Nærings Forhindring, ved Fogderne eller andre der i Lenet paa beleilige Tider og Steder nogenledes vorder exercerede, saa at de, naar Fornødenhed det udkræver, med deres Gevær kan vide at omgaaes.“

I 1657 forudsættes det imidlertid, som nævnt, at der i Nordland forekom „udskrevne Knegte.“ Men samtidig havde Preben von Ahnen erklæret, at det stod daarlig til med Nordlændingernes Øvelser. Den Frihed, som da blev bevilget, har neppe havt anden Betydning, end at de nordlandske Soldater kun maatte bruges som Lokalværn, hvorunder dog visselig af sig selv har været underforstaaet en Anvendelse paa et mindre Tog ind i Sverige for at ødelægge og plyndre.

Preben von Ahnen er derefter vendt tilbage til sit Len. Han kan tidligst have forladt Danmark i anden Halvdel af Mai Maaned. Maa-ske er han forbleven der endnu længere. Naar han ankom til Nordland, vides ikke. Dermed kan det endnu have trukket noget ud. Alle-rede paa Reisen har han begyndt at træffe sine Forberedelser og har fortsat dermed efter Hjemkomsten.

Maalet for den af Preben von Ahnen planlagte Expedition, der nu var bifaldt af Kongen, var det i 1634 anlagte svenske Sølvbergværk ved Nasafjäll og Silbojocki.¹⁾ Dettets Gruber laa i en Høide af 1050 m. over Havet paa Nasafjäll, omtrent 2 km. i Sydøst for den nuværende Nasa Rigsgrænsersøs, hvor Grænsen mellem Nordre Helgeland og Salten støder op til Rigsgrænsen. Her blev Malmen brudt og derefter transporteret 47 km. i østlig Retning til Smeltehytten ved Silbojocki, ved Indsøen Sædvajaure (470 m.), hvor der var god Adgang til Ved fra Arjepluogs Skove. Hvad Preben von Ahnen tilsigtede, var intet andet end Ødelæggelsen af dette Værk med dets Gruber. Det ansaaes for at være meget indbringende, og der lagdes af den Grund i Norge ikke ringe Vægt paa Udsigten til at kunne stanse en for

¹⁾ Stiermann, Swea och Götha höfdinga-minne (2 uppl.), I, S. 205: „Erik Fleming till Edeby och Lindö. År 1634 — — — wardt han afsänd med Assessoren Hans Philip till Piteå Lappmark, att upptaga och i stånd bringa Nasa silfwerwerk.“

Fienden fordelagtig Virksomhed. Nogen krigersk Bedrift er ikke dermed tilsigtet, og naar den lille Expedition, der skulde udrustes, havde naaet sit Maal, havde den kun at vende tilbage.

Toget fandt da ogsaa Sted, og Nasa og Silbojocki, med den paa sidstnævnte Sted anlagte lille By, Nystaden kaldet, blev ødelagt. Expeditionen er i sig selv, uagtet der ikke er noget berømmeligt ved det opnaaede Resultat, utvivlsomt en Mærkværdighed. Dens Fører har, med ringe Hjælpemidler og gennem ganske øde Egne, ledet en militær Afdelings Marsch fra den norske Kyst og langt ind i Sverige. Det var et Vinterfelttog under Polarcirkelen og som saadant endnu mærkeligere.

Der var 1657 i Nordland opsat tre Kompagnier, Helgelands, Saltens og Senjens, hvorhos der oprettedes Fjeld- og Fjordvagter. Men det var først ud paa Høsten 1657, at Kompagnierne fik sine Officerer, der i de første Dage af September bleve antagne i Bergen.¹⁾ Som Samlingssted for den Afdeling, der paa denne Kant skulde foretage Indfaldet i Sverige, maa Saltdalen have været bestemt. Der er her endnu, lige ved Elvens Udløb i Fjorden, et Sted, der gaar under Navn af Skansen. Her havde Preben von Ahnen sin Leir, og Sagnet har siden bevaret Erindringen om, at „Junkeren“ laa der i et halvt Aar, og at han ikke var nogen norsk Mand.²⁾ Denne Titel Junker kunde forekomme lidt besynderlig. Men den er benyttet om Preben v. Ahnen i Breve til ham fra disse samme Aar. Forsaa vidt har altsaa Sagnet havt Ret. Antagelig har han alene kunnet benytte Saltens Kompagni, idet vistnok de to andre have maattet passe paa Grænsen i sine Distrikter.

For selve Togets Historie har i det Hele taget de gamle Sagn været en Hovedkilde. De nordlandske Lensregnskaber, i hvilke det skulde ligge nærmest at søge Oplysninger, ere for Aarene 1657—1660 uheldigvis kun bevarede i en yderst mangelfuld Tilstand og byde i dette Punkt ingen Veiledning. Med sine mindre Unøiagtigheder ere imidlertid de gamle Sagn i Hovedsagen ret paalidelige. De kunne stemme med, hvad der for øvrigt haves af andre Kilder.

I en Vidneforklaring om Grænserne mellem Salten og den svenske Lapmark, som blev afgiven for Grænsekommisionen den 10de Juni

¹⁾ Ifølge Nordlands Lensregnskaber i Rigsarchivet.

²⁾ Axel Hagemann, Blandt Lapper og Bumænd (Christiania, 1889), S. 36 fig.

1743,¹⁾ blev anført: „Saltelven opkommer i Øster udaf en Dal i Grænse-Gangen, Junkerdal, som har sit Navn deraf, at Aar 1675 (o: 1657) omtrent har Amtmanden den Tid over Nordlandene, Preben von Ahnen gaaet igjennem denne Grænse-Dal med en Del udskrevne Land-Soldater ind i Sveriges Pita Lapmark og ladet brænde deres Smelte-Hytte.“

En mere udførlig Optegnelse er indtagen i en Afhandling, der fører Titelen: „Noget om Nordlandene, især om Saltens Fogderi, skrevet 1790.“²⁾ Deri fortælles, hvorledes Saltdalens Almue fik Tilladelse til at opføre sin egen Kirke: „Denne blev dem tilvirket 1658 af daværende Amtmand Preben von Ahnen for deres viste Færdighed saavel ved en Skanses Anlæg nær ved det Sted, hvor Kirken nu staar, som endnu sees, at modtage de Svenske, hvis Ankomst man frygtede for, som og derved, at de fulgte ham op tilfjelds, lige til en Dal, der grænser nær til Sverige og ligger 6 Mile op fra Søen. I denne Dal slog Amtmanden sin Leir, som siden er kaldet Junkerdal, saasom man i de Tider kaldte Amtmændene Junkere. Da ingen Fiende kom og Toget var til Ende, udbad Almuen sig denne Tilladelse udvirket for at undgaa den besværlige Reise til Skjærstads Kirke, som de hidtil havde søgt, og som ligger 2 lange Mile fra Saltdalen. Kirken blev derpaa bygget 1660, med hvilken Indretning det siden har forblevet.“

I dette Aarhundrede er, med meget lange Mellemlum, det samme Sagn om Preben von Ahnens Marsch over Junkerdal to Gange blevet optegnet og trykt, først i Sommerfelts Beskrivelse over Saltdalen,³⁾ senere af Skovforvalter Axel Hagemann i hans Skrift „Blandt Lapper og Bumænd.“ Sagnet har været knyttet til en gammeldags Bygning, der stod paa Junkerdal, indtil den for faa Aar siden blev tagen af et Skred. Denne sattes i Forbindelse med „Junkeren“, der selvsagt antoges at være den samme som Preben von Ahnen; han skulde da have boet i denne Bygning, der forudsattes at være meget ældre end den Tid, da der blev ryddet en Gaard i Junkerdalen, hvilket skede senere end 1743. Der er intet usandsynligt ved denne Del af Sagnet. Ti Preben von Ahnen

¹⁾ Grænsekommissionens Papirer i Rigsarchivet, Vol. XXIII.

²⁾ Budstikken, V (1824), S. 761. Smlgn. VI, S. 236.

³⁾ Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Skrifter i det 19de Aarhundrede, II, 2, S. 9.

laa med sine Folk oppe ved Grænsen paa en meget ublid Tid af Aaret, da det nok kunde tiltrænges at have et Hus at ty til.

Herom meddeles der en paalidelig og samtidig Oplysning i et svensk Brev, der er dateret 9de December 1657 og er skrevet i Umeå.¹⁾ I dette berettes Følgende om den Samling af Tropper, som om Høsten 1657 fandt Sted paa den norske Side af Grænsen:

„Man ähr här vthi stoor fahra, af fiandens infall på tree sijdor. Dee Noriske Solldater eller andre wäl bewäpnade, hafwe sig för een tijdh samblat här på Uhmå fiällen och andre Orter widh Wästerbotnische sijdan, stärcka sigh och widh ankommande Töowäder, och ther på fölliande gott skjideföhre och beqwämbeligt att bruuka Reenar, måste wij fianden, dee Noriske förwänta nästan i hwar sochn, här (sic) lägenheet ähr för them att infalla. Altså hafwer iagh straxt widh erhäldna wisse kundskaper om dee Närskes fiendtlige anslagh begynt sättja wachter widh alle sådanne wäger, och begifwer migh nu sielf på reesan Närr äth, att hafwa heela landet vthi bereddskap, och stärckare wachter förordna.“

Dette Brev viser, hvorledes Toget senere maa være foregaaet. At Preben von Ahnen netop har udført sin Indmarsch over Grænsen paa den deri forudsatte Maade, synes utvivlsomt. Han har holdt sine Folk samlede paa den norske Side af Grænsen og har saa, da det blev Vinter, foretaget Toget med det Resultat, at han ødelagde Sølvværk og Gruber. Den 9de December var der ikke til Umeå indløbet nogen Efterretning om en Ødelæggelse af denne Art. Men man var forberedt paa et Angreb, naar Føret blev et saadant, at den norske Styrke kunde benytte Ski og Renskyds. Jeg tror at kunne bestemme Tiden, da dette indtraf, med noksaa stor Nøiagtighed, og benytter herved et mere detaljeret Sagn,²⁾ som trods sine tilsyneladende Modsigelser, dog tilsidst maa antages at stemme overens med, hvad der ellers kan ansees for sikkert. Dette Sagn henfører Preben von Ahnens Tog til Høisommeren, til Tiden efter Olsok, altsaa til de første Dage af August 1657. Paa den Tid, da Anfaldet skede, var — saa fortæller Sagnet — Befolkningen i Silbojocki fraværende paa et Marked i Arjepluog, og det var derfor omtrent folketomt paa Sølvværket, da Preben von Ahnen kom

¹⁾ Afskrift i Kildeskriftfondets Samlinger.

²⁾ Axel Hagemann, Blandt Lapper og Bumænd, S. 38 fig.

derhen:¹⁾ „Der laa som en hel By med Bygninger og Kirke; men han plyndrede og brændte det op altsammen og røvede med sig, hvad han kunde. Gruberne bleve ødelagte og igjenkastede, og siden den Tid have aldrig Nasafjeldets Sølvaarer været drevne.“

Hvad der i dette Sagn kan yde Veiledning, er Omtalen af det Marked, som holdtes i Arjepluog. Den naturlige Tid til at holde Marked i Lapmarken, er Vinteren. I vore Dage holdes Arjepluog Marked den 11te Februar, og det maa forudsættes, at Tiden nogenlunde var den samme i Preben von Ahnens Dage. Det er vistnok en nyere Til sætning, at dette Marked skulde været holdt kort efter Olsok. Det maa tværtimod antages, at det da, som nu er holdt efter Jul, indpaa det nye Aar. Preben von Ahnen har været vidende om Markedet, og han har sikkerlig indrettet sin Marsch efter dette, for at komme til Silbojocki, naar Indbyggerne der vare bortreiste.

Under Polarcirkelen er det nu engang ikke hensigtsmæssigt at foretage en saadan Expedition i den allermørkeste Del af Aaret. Preben von Ahnen har maattet vente en Tid ind i 1658 og har visselig tillige passet paa at have Maaneskin. I Begyndelsen af 1658 indtraf Fuldmaane den 9de Januar og den 7de Februar,²⁾ og hvis Arjepluog Marked den Gang er holdt omtrent som i vore Dage, kunde det synes rimeligt at formode, at Indmarschen i Sverige, Plyndringen af Sølvværket og Tilbagetoget til Saltdalen er foregaaet i Dagene omkring den 7de Februar. Der bliver saaledes god Overensstemmelse mellem alle de Momenter, der for øvrigt med megen Styrke tale for, at Toget er udført midt i Vinterens Hjerte. Der er imidlertid endnu flere saadanne.

Sommeren 1895 stødte Kaptein Ivar Lund, der var sysselsat med Opmaalingen af Saltdalen og dens Omgivelser, paa nogle gamle Leirpladser, der med en aldeles overveiende Sandsynlighed maa henføres til dette samme Tog. Den ene af disse er funden ved Straitesjok i Lønsdalen, den anden tolv Kilometer længere oppe i samme Dal paa Neset mellem Gubbeltaaen og Stokka. Der lader sig fremdeles paavise Tuffer efter to Slags Telte, det ene af betydelig Størrelse, indrettet til Brug

¹⁾ Smlgn. Axel Hagemann, anf. St., S. 40.

²⁾ Ifølge velvilligst Meddelelse fra Hr. Observator I. Fr. Schroeter, som har udført sin Beregning efter Th. von Oppolzer, Syzygien-Tafeln für den Mond (Leipzig 1881.)

for Officerer og Soldater, det andet som de almindelige Lappetelte. I begge findes Ildsteder, hvilket i Forbindelse med den Omhu, der er lagt for Dagen ved Udgravningen af Plads for de store Telte, maa tyde paa, at de skulde bruges om Vinteren. Ved en Expedition, der var beregnet paa Anvendelse af Renskyds, vare Lapper uundværlige. Vi have her sikkerlig for os nogle Levninger fra Preben von Ahnens Tog, hvis hele Indretning derhos maa tyde paa, at de vare bestemte til at benyttes som Opholdssted for en længere Tid om Vinteren. Saaledes maa det være berettiget at bringe disse i Sammenhæng med den før omtalte gamle Tømmerbygning i Junkerdalen. Denne kan udover Høsten og Vinteren have været den egentlige Hovedstation for Preben von Ahnens Tropper, fra hvilken der senere er skudt Poster frem til Lønsdalen. Fra den øverste Station i denne Dal er saa tilsidst, ved given Leilighed Herjingstoget til Nasafjäll og Silbojocki blevet udført.

Sagnet har fæstet sig ved Junkerdal. Dette Dalføre er rigtignok ikke den rette Vei til Nasafjäll. Adkomsten dertil er over Lønsdalen, hvor da ogsaa de nævnte Leirtuffer findes. Det har, under Henvisning til Beliggenheden af de to Dalfører, været forklaret, at Sagnet om Preben v. Ahnens Ophold i Junkerdal maa være feilagtigt og ugrundet, ligesom det er forsøgt at udlede Dalens Navn fra en Lap, der kaldtes „Jonkas“ eller „Junkerens“. Imidlertid maa det nu kunne antages som godtgjort, at den 1657—1658 benyttede Vei gik over Junkerdalen og fra denne over i Lønsdalen. Preben von Ahnen har vistnok ikke kunnet følge den i hine Dage af tæt Urskov dækkede Dalbund, langs Saltelven. Han har da i Stedet, allerede langt nede i Saltdalen taget over Fjeldet og fulgt Lappernes gamle Flyttevei gennem Evenesdalen til Junkerdalen, for saa ad lignende Veie at rykke derfra frem til Straitesjok. Om Vinteren lagde Frosten og Sneen Bro over alle Myrer og Elve, og Preben von Ahnen har selv i sin foran aftrykte Memorial pegt paa denne Tid som hensigtsmæssig til at udføre den planlagte Expedition.¹⁾

Preben von Ahnens Tog til Nasafjäll var en Bedrift, der ikke kan maales alene efter det opnaaede Resultat. Ti dette var i og for sig selv ikke af nogen synderlig Betydning. Det er, som allerede an-

¹⁾ Nærmere Udredning af dette Spørgsmaal vil findes i forskjellige Opsatser af Kapt. Ivar Lund, Skovforvalter Axel Hagemann og mig i Aftenposten for Marts 1897, No. 167, 170, 184 og 186.

tydet, i ganske andre Henseender, det har sin Mærkelighed, — naar det sees som en Marsch gjennem øde, ubeboede Egne, fremfor alt, naar det efter det nu Oplyste maa forudsættes at have været et Vinterfelt-tog. Der kan ogsaa i vore Dage være Noget at lære af denne Expedition, der blev udført med smaa Midler, men med stor Omtanke og Duelighed, til lige Ære for Anføreren og hans Folk.

I Preben von Ahnens Regnskaber for Aarene 1657—1660 nævnes som Officerer ved de nordlandske Tropper Major Knud von Hadelen, Major Buchwald, Kaptein Ruitz og Lieutenant Georg Ernst. Rime-ligvis har man i de tre sidstnævnte Navnene paa de Officerer, der vare med paa Toget. Knud von Hadelen, der var Preben von Ahnens Sted-søn, og som i 1657 førte et Dragonkompagni til Jæmteland, kan neppe have havt nogen Ansættelse ved de nordlandske Tropper før i 1658.

Efter Fredsslutningen maatte der foretages Indskrænkninger, og specielt blev det anseet overflødig at holde saa mange Officerer i Nord-land. Ved et Kgl. Missive af 2den Juli 1658 fik Preben von Ahnen Befaling til at „afskaffe“ de hvervede Officerer, som havde gjort Tje-neste i Krigen, og derhos at indgive nærmere Forklaring om den Skanse, som han havde foreslaaet at bygge i Nordland. Det synes for øvrigt ikke at have været Tanken, ganske at lade den militære Organisation i disse Landsdele forfalde. I det mindste tillodes det Preben von Ahnen ved et andet Kgl. Missive af 2den Juli at ansætte Christen Sørensen Fix som Kaptein over Bønderne i Senjen, Vesteraalen og Lofoten, om han dertil befandtes dygtig.

Sandsynligheden taler for, at Preben von Ahnen ikke har fulgt det modtagne Paalæg om at ophæve Organisationen. Ti det varede ikke længe, forinden Krigen paa ny stod i fuld Lue, og han med sine Nordlændinger atter maatte begive sig paa Tog.

JØRGEN BJELKES PLANER.

Det var ikke Tanken, at den seierrige norske Hær skulde forblive i Jæmteland. Jørgen Bjelke havde meget større Foretagender for Øie, og fremfor alt har han efter eget Sigende havt i Sinde at marschere mod Falun og ødelægge det store Kobberværk, — altsaa forsaa vidt en

Plan af samme Art som den, Preben von Ahnen udførte, kun i en ulige større Maalestok og meget vanskeligere at sætte i Værk. Rygter om et saadant forestaaende Angreb vare ogsaa komne i Omløb i Sverige, hvor man ventede den norske Hær, længe forinden den var brudt op fra Trondhjem. Henrik Bjelke, der laa med Flaaden under Bornholm, skrev den 27de Juli til Righshofmester Joachim Gersdorf,¹⁾ at der da var kommet Postefterretninger om, at Nordmændene befandt sig paa Marschen mod Falun, „mens det var uvist, om de vare 2000 Mand stærk eller 20,000.“

Rygtet var meget vildt. Snart viste det sig ogsaa, at Angrebet paa Falun maatte indstilles. Jørgen Bjelke havde dertil gjort Regning paa det Oplandske Regiment. Men Statholderen, Nils Trolle, kunde ikke undvære dette, og dermed saa Jørgen Bjelke sig nødsaget til at forandre sine Planer.²⁾

Efter Erobringen af Skansen paa Frøsøen forblev han først en Tid i Jæmteland og traf der alle Forberedelser til at sikre dette Landskab mod fornyede Anfald fra svensk Side. Han lod den erobrede Skanse sætte i fuld Stand og udnævnte, som allerede omtalt, Reinhold von Hoven til dennes Kommandant. Tillige lod han den lille Skanse i Herjedalen forsyne og sørgede for at sikre de Veie, som førte til Dalarne, Medelpad og Helsingland. Efter at have ordnet alt dette, overdrog han Befalingen i Jæmteland til Oberst Gersdorf og reiste

¹⁾ Original i det danske Rigsarchiv.

²⁾ Hovedkilden er i det Følgende Jørgen Bjelkes Selvbiografi, sammenholdt med Commissariats-Regnskaberne. Disse give de tre sikre Dage, 11te December, 2den Februar og 6te Marts, paa hvilke Jørg. Bjelke var i Trondhjem. Biografien har intet Datum, men nævner, at han først reiste fra Jæmteland til Trondhjem, saa fra Trondhjem til Jæmteland, atter til Trondhjem, saa til Akershus og tilbage til Trondhjem, for saa endelig at gjøre den sidste Reise til Akershus. Hans første Reise til Akershus maa falde i Februar; de svenske Troppers Udmarsch af Baahuslen foregik i Dagene fra den 11te Februar. D. Schnitler, *Det første Aarhundrede af den norske Hærs Historie*, S. 24 flg. Denne Udmarsch er foregaaet, medens Jørgen Bjelke var paa Akershus; han er antagelig kommen dertil den 7de eller 8de Februar, hvorefter han i de sidste Dage af Maanedens er kommen tilbage til Trondhjem. I en Memorial af 11te Januar 1660, der giver ligesom den første Kjerne af hans senere mere udførlige Klageskrifter, heder det ganske kortelig om disse Reiser frem og tilbage, at han efter Jæmtelands Erobring i 1657 „vilde have bragt Secours søndenfelds for at gjøre Fienden den største Afbræk; mens i det Samme kom Tiding, at Freden skulde være sluttet.“ (Danske Rigsarchiv).